

ULUSLARARASI BİLİMSEL DERGİLER VE BİLİG

Prof. Dr. Mümin KÖKSOY

Bilig Editörü

ÖZET

Bilim adamlarınca üretilen bilgilerin bilim dünyasına aktarılmasında ulusal ve uluslararası bilim dergilerinin çok büyük bir rolü vardır. Ancak bilim adamlarının, dünyadaki toplam sayılarının 50.000'i aştığı tahmin edilen bilim dergilerinden ve bu dergilerin bir yılda içerdikleri milyonları aşkın makalelerin büyük çoğunluğundan kolayca haberdar olmaları hemen hemen imkansızdır. Çağımızın bilgi çağı ve en önemli aracının da bilgiye kolayca ulaşım olduğu düşünülerek çeşitli kuruluşlar, bilimsel dergilere ve içeriklerine ulaşımı kolaylaştırabilmek için çeşitli endeks sistemleri ve kurumları oluşturmuşlardır. Endeks kurumlarınca düzenli olarak uluslararası düzeyde taranan bilim dergilerine "uluslararası bilim dergileri" denilmektedir.

Bir derginin uluslararası endeks kurumlarınca taramaya alınabilmesi için, hemen hemen üzerinde mutabakat sağlanmış, bazı önemli şartlar vardır. Bunlardan en önemlileri olarak derginin düzenli şekilde zamanında çıkartılması, yayına kabul edilen makalelerin hem şekil hem de içerik yönünden ciddi bir hakem süzgecinden geçirilmiş olması, makalelerin yazım dilinden başka geçerli bir yabancı dilde de özetlerinin verilmesi ve makaleye bilgisayar ortamında ulaşmada kolaylık sağlayan anahtar kelimelerin yer alması sayılabilir. Ahmet Yesevi Üniversitesi'nce yayınlanmakta olan Bilig-Türk Dünyası'nın Sosyal Bilimler Dergisi- bu sayıdan itibaren uluslararası bilim dergilerinde aranan bütün niteliklere sahip hakemli bir bilim dergisine dönüştürülmüştür. Bu yazıda, uluslararası bilim dergilerinde aranan özellikler ile Bilig'in sahip olduğu özelliklerin bir karşılaştırması yapılmakta ve Türkiye'de sosyal bilimler alanında yayınlanmakta olan bilim dergilerini kapsayan ulusal bir endeks sisteminin kurulabilmesi için bir öneride bulunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Bilig, Bilimsel Dergiler, Hakemli Dergiler, İndeksleme

GİRİŞ

Bilim adamları, yapmış oldukları bilimsel araştırmalarının sonuçlarını kongre, sempozyum ve bilimsel dergilerde sözlü veya yazılı olarak bilim dünyasına sunmak zorundadırlar. Aksi halde harcanmış olan bütün emeklerin ve elde edilen sonuçların boşa gitmiş veya hiç yapılmamış gibi olmaktan, kişisel tatminin dışında bir farkı kalmaz. Evrensel bilgi üretimi, kişilerin birer birer yapmış oldukları araştırmaların sonuçlarının bilim kamuoyu tarafından paylaşılması ile katlanarak çoğalır, büyür, gelişir ve belirli bir birikimden sonra ekonomik, teknolojik ve sosyal yararlar sağlayan ikincil ürünler vermeye başlar.

Bilim adamlarınca üretilen bilgilerin bilim dünyasına aktarılmasında ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerin çok büyük bir rolü vardır. Dünyada bir yılda az veya çok bilimsel niteliği bulunan ne kadar dergi çıkarıldığı bilinmemektedir. Bunların toplam sayılarının 50.000'i aşabileceği söylenebilir. Bilim adamlarının bu dergiler ve içerdikleri makalelerin büyük çoğunluğundan kolayca haberdar olmaları hemen hemen imkânsızdır. Çağımız bilgi çağı ve en önemli aracının da bilgiye kolayca ulaşım olduğu düşünülerek çeşitli kuruluşlar bilimsel dergilere ve içeriklerine ulaşımı kolaylaştırabilmek için çeşitli endeks sistemleri oluşturmuşlardır. Bunlardan en önemli olanı ABD'deki "Institute for Scientific Information" kısaca (ISI) olarak bilinen kurum tarafından çıkartılan endekslerdir. Bu ve benzeri endeksler tarafından düzenli olarak uluslararası düzeyde taranan bilimsel dergilere " uluslararası bilimsel dergiler " denilmektedir. Bir derginin "uluslararası bilimsel dergiler" niteliğine kavuşabilmesi ve uluslararası indexlerce taranabilmesi için sahip olması gereken asgari nitelikleri vardır.

Bu yazının konusu uluslararası bilimsel dergilerde aranan asgari nitelikler göz önüne alınarak "Bilig" dergisini tanıtmak ve değerlendirmek olacaktır.

ULUSLARARASI BİLİMSEL DERGİLERİN NİTELİKLERİ

Uluslararası bilimsel dergilerde aranan nitelikler pek çok kitap, dergi ve broşürlerde dolaylı yoldan genel olarak belirtilmiştir. Bunlara örnek olmak üzere aşağıda TÜBİTAK' ın ve TÜBA'nın aradığı nitelikler verilmiştir.

TÜBİTAK 1995 yılında Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu bünyesinde oluşturduğu bir komisyon marifetiyle "Türk Tıp Dizini" kitaplarını çıkartmaktadır. Bilimsel dergilerin "Türk Tıp Dizini"ne kabul edilebilmesi için aşağıdaki maddelerde uygunluk esas alınmaktadır (TÜBİTAK, 1996).

1. Dergiler periyodik olarak ve düzenli şekilde yayınlanmalıdır. Dergilerin her sayısı, yayınlanması gereken tarihten itibaren en geç 6 ay içerisinde TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu'na ulaştırılmalıdır.

2. Dergilerde kesinlikle hakem değerlendirme sistemi bulunmalı ve bu değerlendirmeler en az beş yıl süreyle saklı tutulmalıdır. Komisyon, ilgili yıl içinde dergilerden rastgele yöntemle seçtiği bir veya birkaç makalenin hakem raporlarını denetleyebilmelidir.

3. Dergiler araştırma yazıları içermelidir. Derleme yazılarından oluşan veya derleme ve olgu sunularının toplamı, makale sayısının yarısından fazla olan dergiler "Türk Tıp Dizini"ne kabul edilmeyecektir.

4. Makaleler İngilizce özet ve başlık içermelidir.

5. Makalelerin "Index Medicus" standartlarına uygun İngilizce anahtar sözcükleri olmalıdır.

6. Dergiler her yayın yılı sonunda kendi yıllık dizinlerini çıkartmalıdır.

7. Dergi için sürekliliği belgeleyen ISSN numarası Kültür Bakanlığından alınmalıdır.

TÜBA Akademi Konseyi 15.10.1996 günlük toplantısında Türkiye'de yayınlanmakta olan sosyal bilimler alanındaki dergileri desteklemek amacıyla bir "Bilimsel Dergileri Destekleme Programı" başlatmıştır. TÜBA (1997)'ye göre nakdi veya bilimsel onay niteliğinde yardım desteği yapılacak dergilerde şu nitelikler aranmaktadır:

a) Derginin bir yayın kurulu bulunmalı ve dergilerde yer alan yazıların seçiminde hakemli değerlendirme yöntemi kullanılmış olmalıdır.

b) Dergide yayınlanan yazılar özgün araştırma ürünü ya da bilimsel tarama- değerlendirme (review) niteliğinde olmalıdır.

c) Derginin yılda kaç sayı yayınlanacağı ve hangi tarihlerde yayınlanacağı belirtilmiş olmalı ve buna titizlikle uyulmalıdır.

d) Dergi Türkiye çapında etkili bir bilimsel vakıf, dernek ya da üniversite tarafından yayınlanmalıdır.

e) Dergide Türkçe'nin yanı sıra, yazı konusu bakımından geçerli bir yabancı dilde makaleler de yer almalıdır. Türkçe makalelerin yabancı dilde, yabancı dildeki yazıların Türkçe özetleri mutlaka bulunmalıdır.

f) Uluslararası atıf endekslerince taranan dergilere öncelik verilir.

BİLGİN NİTELİKLERİ

1996 yılı başında yayın hayatına giren Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi olarak kapsam ve ilişkiler yönünden uluslararası bir dergidir. Bilig, 1999 yılı itibariyle uluslararası niteliklere sahip hakemli bir dergi olmak iddiasıyla yeni bir yayın dönemine girmiştir. Bilig'in yayın ilkelerinde gerçekleştirmeye ve korumaya çalıştığı nitelikleri yukarıda verilen TÜBİTAK'ın ve TÜBA'nın aramış olduğu nitelikleri göz önüne alarak aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

1- Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Araştırma Merkezinin işbirliği ile Ahmet Yesevi Üniversitesine Yardım Vakfı tarafından yayınlanan Bilig, Türk Dünyası'nın sosyal bilimler alanındaki zenginliklerini, değerlerini ve problemlerini araştıran, inceleyen ve çözüm önerileri getiren uluslararası bir bilimsel dergidir. Bilig; Şubat, Mayıs, Ağustos ve Kasım aylarında olmak üzere yılda 4 defa düzenli olarak yayınlanmaktadır. Derginin her sayısı, yayın tarihinden itibaren en geç 1 ay içinde abonelerine ve diğer ilgililere yollanılmaktadır.

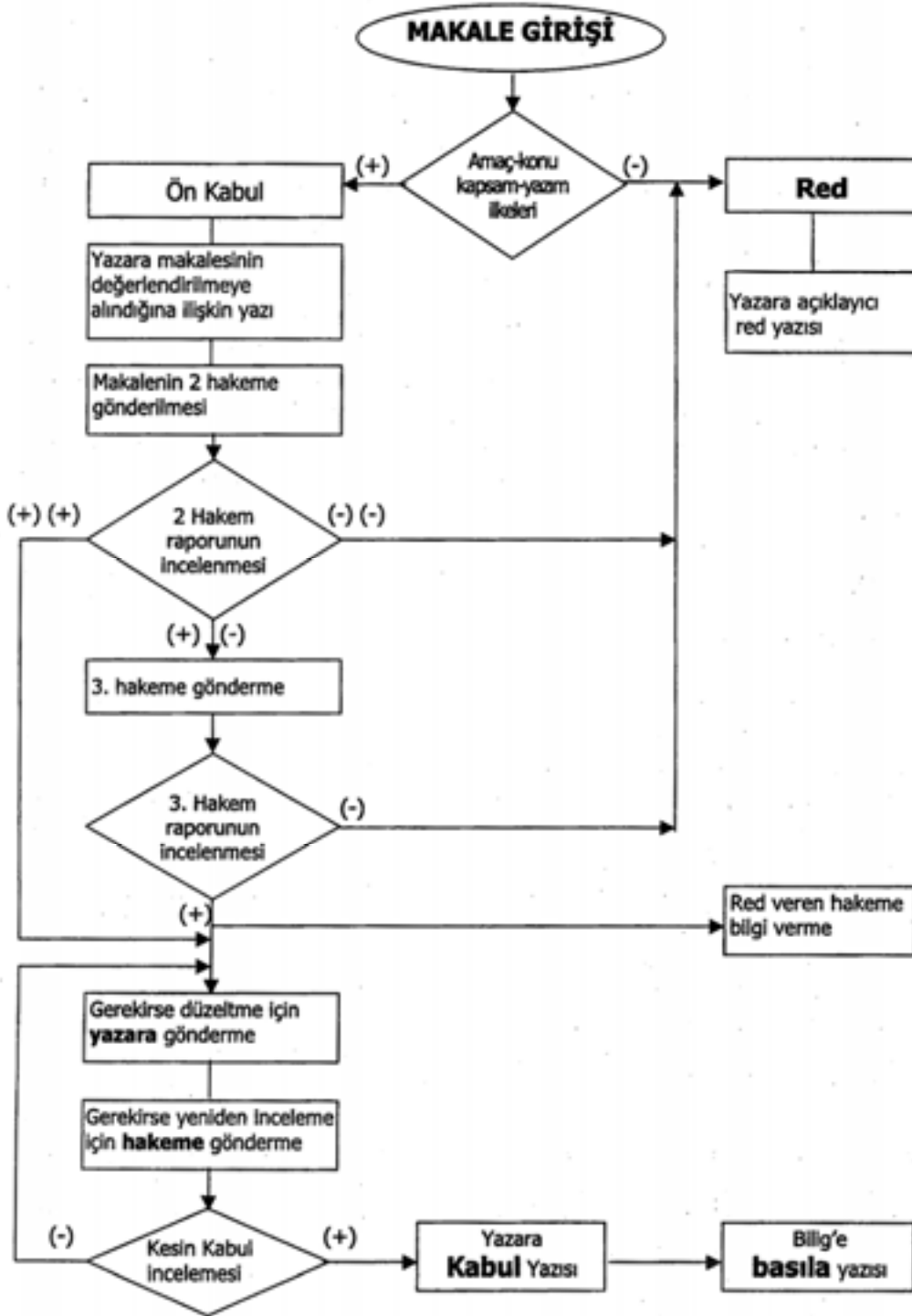
2- Bilig'in, biri Editör olmak üzere 4 kişilik bir

yayın kurulu vardır. Ayrıca, Türk Dünyası ile ilgilenen çok çeşitli ülkelere ve kurumlara mensup en az Doçent düzeyinde bir akademik unvana sahip çok zengin uluslararası bir hakem kurulu bulunmaktadır. Editörlüğe ulaşan bir makale, Yayın Kurulu'nun amaç, kapsam ve yazım kurallarına uygunluk açısından yapacağı bir ön incelemeden sonra bilimsel yönden değerlendirilmek üzere, ilgili alana en yakın 2 hakeme yollanır. Her iki hakemin görüşü olumlu ise makale yayıma kabul edilir. Hakemlerden birinin görüşü olumlu diğeri olumsuz ise 3. bir hakemin görüşüne göre karar verilir. Bilig'de yayınlanacak makalelerin inceleme akış şeması ekli çizelgede gösterilmiştir. Hakem raporları 5 yıl süre ile bir arşivde saklanır. Bu arşiv her an yetkililerin denetimine açık tutulur.

3- Bilig'de yayınlanan yazılar, esas itibariyle yeni veri ve gözleme dayalı özgün araştırma ürününü ya da daha önce yazılmış yazı ve çalışmalarını zengin bir kaynakçaya dayanarak değerlendiren, eleştiren ve bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan araştırma-inceleme yazılarıdır.

4- Bilig'in yazım dili ilke olarak Türkiye Türkçesi'dir. Ancak uluslararası niteliğini güçlendirmek amacı ile her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde İngilizce (ve yakın gelecekte Rusça) yazılara da yer verilmektedir. Yayınlanacak yazıların Türkçe başlık, özet ve anahtar kelimelerinin yanı sıra İngilizce ve mümkünse Rusça başlık, özet ve anahtar kelimelere de yer verilmektedir.

5- Her sayısı basıldııkça ve her yayın yılı sonunda derginin yazar dizinleri çıkartılmakta ve internetteki <http://www.yesevi.edu.tr/bilig> adresli web sayfasına yüklenmektedir. Bu dizin içinde makale başlığı ve anahtar kelimelere de yer verildiğinden makaleye ulaşabilmek için dizin içindeki herhangi bir sözcüğü yakalayarak tarama yapmak yeterli olacaktır. Ayrıca bütün makalelerin Türkçe, İngilizce ve Rusça özetleri başlık ve anahtar kelimeleriyle birlikte yukarıdaki web sayfasına aktarılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir makaleye ilgi duyan araştırmacı, anında makalenin bibliyografik künyesine ve üç dildeki makale özetlerine ulaşabilmektedir. Yakın gelecekte Bi-

Not: (+) olumlu kararlar, (-) olumsuz kararlar

lig'de yayınlanacak makalelerin tamamının elektronik ortama aktarılması ve dergiyi özellikle yurt dışındaki okuyuculara elektronik abonelik imkânı da sağlanacaktır. Bilig'in tanıtımı, 65 ülkede 2517 aboneliği bulunan "Turkish Newsletter" ile "Central Asia-L, Announcement List For Central Asian Studies" ve Türk Dünyası ile ilgili diğer elektronik dağıtım listelerine yapılmaktadır.

6- Bilig, bu sayıdan itibaren hakemli sisteme geçmiş olduğundan uluslararası atf endekslerince taranması için henüz herhangi bir başvuruda bulunulmamıştır. Ancak derginin sürekliliğini belgeleyen Kültür Bakanlığında alınan ISSN numarası (1301-0549) mevcuttur.

Yukarda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere Bilig uluslararası bir derginin sahip olması gereken bütün niteliklere sahiptir. Bu amaçla 1999 yılı içinde bazı uluslararası endeks kuruluşlarıyla temaslar yapılacaktır. Hiç şüphe yok ki, ulusal bir bilimsel dergi endeksleme sistemine geçildiği taktirde Bilig, bu endekse girebilecek ilk dergilerden birisi olabilecek niteliktedir. Benzer şekilde Bilig, TÜBA'nın onay verebileceği dergilerde aramakta olduğu bütün niteliklere sahiptir. Bu nedenle 1999 yılı sonuna doğru TÜBA'ya başvuruda bulunarak Bilig dergisine de bilimsel onay verilmesi talep edilecektir.

ENDEKSLENMİŞ DERGİLERİN YARATMIŞ OLDUKLARI KATMA DEĞERLER

Ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerin tanımları, özellikleri, nitelikleri, ulusal ve evrensel toplum açısından önemleri, endeksleme sisteminin dergiler ve içerdikleri makaleler üzerinde yaratmış oldukları katma değerler çok ayrıntılı olarak Köksoy (1998)'de anlatılmıştır. Endeksleme sisteminin dergiler ve içerdikleri makaleler üzerinde yaratmış oldukları katma değerler ve bu konuda Türkiye için yapılan bir önerinin özeti Köksoy (1998, s. 220-221)'den aşağıya aynen aktarılmıştır:

" Evrensel bilgi üretimi, kişilerin birer birer yapmış oldukları araştırmaların sonuçlarının bi-

lim kamuoyu tarafından paylaşılması ve tartışılması ile katlanarak çoğalır, büyür, gelişir ve belirli bir birikimden sonra ekonomik, teknolojik ve sosyal yararlar sağlayabilen ikincil ürünler vermeye başlar. Tarih boyunca bilimsel dergiler ve kitaplar bilim adamlarınca üretilen bilgilerin dünyanın her tarafına yayılmasında en önemli iletişim aracı olmuşlardır. Çağımız bilim çağı olup bunun en önemli iki unsuru bilim üretmek ve bilgiye ulaşmaktır. Bilimin gelişmesinde ve ülkelerin kalkınmasında başkaları tarafından yapılmış bilgilere ulaşmak belki de bilgi üretmekten çok daha önemlidir. Dünyada yıllık olarak üretilen bir milyonu aşkın bilimsel makaleye ulaşımı kolaylaştırmak için çeşitli endeksleme sistemleri oluşturulmuş ve son yıllarda bunların önemli bir kısmı bilgisayar ortamına da aktarılmıştır. Böylece bilimin gelişmesinde ve ondan yararlanmada endeksleme sistemi büyük bir katma değer yaratmıştır. Çünkü ulaşılamayan veya haberdar olunamayan bir bilginin kişilere ve milletlere hiç bir yararı yoktur. Konuya Türkiye açısından yaklaşıldığında, uluslararası endeks sistemlerini kullanmada bazı ekonomik ve teknolojik dar boğazlar vardır. Bunlardan çok daha önemlisi uluslararası dergilerde yayınlanan makalelere ulaşılabilmese bile bunları okuyup anlayabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip bilim adamımızın sayısı çok sınırlı olup bunlar toplumun çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Türkçe olarak ulusal dergilerimiz için bir endeksleme sistemi bulunmadığından bu dergilerdeki makalelerden haberdar olmak bile çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Araştırmacıların yurt dışı kaynaklara ulaşması ne denli kolay ise, ülkemizde ve hatta komşu akademik kuruluşlarda yapılan bilimsel nitelikli araştırmalara ulaşmaları da o denli zor olmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'nin akademik ve teknolojik kamuoyu iki türlü dar boğazla karşı karşıyadır. Bu yetmiyormuş gibi, Türk bilim adamlarınca üretilen bilimsel makalelerin yurt dışında yabancı bir dille yayınlanmalarının çeşitli şekillerde teşvik edilmesi yukarıda belirtilen çifte dar boğazların üzerine tuz biber ekmektedir. Aynı

makalenin Türkiye'de Türkçe olarak yayınlanması yerine yurt dışında yabancı bir dilde yayınlanmış olması o araştırmann kalitesini artırmış olamaz. Çünkü bilimsel makalelerin önemi, kalitesi yazıldığı dilde değil, içeriğindedir.

Bu nedenle, uluslararası dergilerde yayınlanan makaleler daha kaliteli, ulusal dergilerde yayınlanan makaleler daha kalitesizdir diye bir genelleme yapmak yanlıştır. Sorun makaleye, bilgiye ulaşmada çok önemli olan endeksleme sisteminin Türkiye'de bulunmayışından kaynaklanmaktadır. Bu soruna çözüm getirmek için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

a) YÖK, TUBA ve TÜBİTAK tarafından seçilen temsilcilerden oluşan "Bilimsel Yayınlar Türk Milli Komitesi" oluşturulmalı, bu komite uluslararası standartlarla uyumlu olmak şartı ile ulusal bilimsel dergilerin asgari kalite standartlarını belirlemeli ve "onaylanmış dergiler" olarak ilan etmelidir.

b) Onaylanmış dergileri desteklemek, sayılarını artırmak için TÜBA'ya görev verilmeli ve bunun için bütçesine ek ödenekler konulmalıdır.

c) TÜBİTAK bünyesinde bir birim oluşturarak, onaylanmış dergiler ve makaleler için istatistiksel verileri de içeren yazar-konu-değini endeksleme sistemleri oluşturulup sonuçları belirli periyotlarla yayınlanmalı ve ayrıca CD-ROM' larla bilgisayar ortamına aktarılmalıdır.

d) Her türlü akademik ödüllendirmelerde ve yükseltmelerde onaylanmış dergilerde yayınlanan makaleler yurt dışı yayınlar gibi değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır.

Bu öneriler gerçekleştirilebildiği takdirde Türkiye'de bir yılda üretilen on binlerce bilimsel makaleden toplum çok daha büyük oranda yararlanabilecek, eğitim-öğretim ve bilimsel araştırmaların kaliteleri yükselecek, Türkçe'nin bilimsel terminolojisi zenginleşecek, toplumun her kesiminde olması gereken bilimsel atmosfer yaratılmış olacaktır. Ülkelerin kalkınmasında bilim ve teknoloji üretkenlerin sayısının çokluğu kadar, toplumda bilimsel atmosferi teneffüs edenlerin, bilimin ve teknolojinin önemini be-

nimseyenlerin sayısı da son derece önemlidir. "

Yükseköğretim Kurulu'nda kaliteyle ilgili ilk ciddi teşebbüsler 1994-1995 yıllarında başlamıştır. Düşünce aşamasından uygulama aşamasına geçebilmek için gerekli olan yapılanma ve mevzuat oluşturma için konu 1995 yılında Üniversitelerarası Kurul'a intikal ettirilmiş ve büyük bir destek bulmuş ve bu amaçla Yükseköğretim Kurulu'na bağlı fakat Üniversitelerarası Kurul'ca desteklenen 5 adet Merkezi Milli Komiteler kurulmuştur. (Köksoy, 1998, s. 147). Bu merkezi Milli Komiteler 12 adet alt komitelere ayrılmıştır. Milli Komite ve alt komitelerin başlıca görevleri arasında;

1) Bilig gibi, uluslararası standartlara uygun, hakemli ve nitelikli 12 adet bilimsel dergi yayımlamak,

2) Türkiye için bilimsel dergilerin asgari kalite standartlarını belirlemek, her alanda çıkartılmakta olan bilimsel dergileri bu standartlara göre değerlendirerek ve standardın üzerine çıkmış olanları sınıflandırarak "onaylanmış dergiler" olarak ilan etmek,

3) Türkiye'deki üniversiteler için bir akademik değerlendirme göstergeleri oluşturmak, onaylanan göstergeler ve ilkeler doğrultusunda öncelikle bölümler (programlar) bazında, sonra bölümlerin puanlarına dayanarak fakülteler bazında üniversitelerin kalite sıralamalarını yapmak, görevleri de yer almaktaydı. Birinci maddede belirtilen 12 derginin editörleri ve yayın kurulları belirlenmiş; ikinci maddede belirtilen görev için "Bilimsel Dergileri Değerlendirilme Kurulları" oluşturulmuş ve YÖK Genel Kurul'u tarafından 14-7.1995 tarih ve 22343 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Yükseköğretim Kurulu Milli Komiteler Yönetmeliği" ile hukuki statülerine kavuşturulmuşlardı. Ancak bu aşamada YÖK Başkanı değişmiş, yeni başkanın göreve başlamasıyla önce Milli Komitelerin faaliyetleri durdurulmuş, daha sonra yönetmelikte değişiklikler yapılarak kurulmuş olan milli komiteler ve alt komiteler kaldırılmış ve üyelerinin görevlerine son verilmiştir. Bunların yerine "Milli Komiteler Üst Kurulu" diye yeni bir oluşuma gidilmiştir.

Konuya verdiğim önemi vurgulayarak yeni bir

çağrıda daha bulunmak istiyorum: **Bu görevi sosyal bilimler alanı için ATATÜRK, KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU yüklenmelidir.** Şöyle ki;

1) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, sosyal bilimler alanındaki dergiler için bir "Bilimsel Yayınlar Türk Milli Komitesi" oluşturmalıdır. Bu komite uluslararası standartlara uyumlu olmak şartı ile ulusal bilimsel dergilerin asgari kalite standartlarını belirlemeli ve bu standartlara uyum gösterdiklerini beyan ederek başvuruda bulunan ulusal dergileri değerlendirerek uygun bulunanlara onay vermeli; uygun bulunmayanlara eksikliklerini belirterek onlara teşvik edici, yol gösterici önerilerde bulunmalıdır.

2) Bilimsel Yayınlar Türk Milli Komitesi sosyal bilimlerin her alanı için alt komiteler oluşturmalı, bu alt komiteler yılda bir kaç defa toplanarak alanlarıyla ilgili yeni başvuruları incelemeli; önceden onay verdikleri dergilerin kalitelerini koruyup korumadıklarını sürekli olarak izlemeli ve sonuçları, önerileriyle birlikte, Milli Komite'ye sunmalıdır.

3) Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Bilimsel Yayınlar Türk Milli Komitesi'nce onaylanmış ulusal dergileri ve bu dergilerde makalesi yayınlanan yazarları teşvik etmelidir. Bu dergilerin yayın hayatlarını sürdürülebilmelerine yardımcı olmak amacıyla kendilerince belirlenecek ölçütler doğrultusunda bu kurumun bütçesine bu amaçla konulacak ödeneklerden belirli oranlarda teşvik desteği sağlamalıdır.

4) Kurumca onaylanan dergilerde yayınlanan makaleler için Bilig'de yapılabilecek benzer şekilde yazar adı, makale başlığı ve anahtar kelimelere duyarlı sosyal bilimler dergileri için ulusal bir endeks sistemi geliştirmelidir.

Daha önce de belirttiğim gibi 1994 yılında bu konuda yapmış olduğum ilk çağrıma YÖK'ten ve üniversitelerarası kuruldan çok olumlu cevap ve destek gelmiş ve belirli ölçüde bir eylem gerçekleşmişti. Eğer bu eylem yeni YÖK Başkanı tarafından 1996 yılında lağv edilmeseydi, bugüne kadar bu konuda çok büyük mesafeler kaydedilmiş olacaktı. 1997 ve 1998 yıllarında YÖK-TÜBA ve

TÜBİTAK'a yapmış olduğum ortak işbirliği çağrısına ise (Köksoy, 1997 ve 1998) bugüne kadar lehte ve aleyhte hiç bir yanıt alınmamış veya bir teşebbüs görülemedi. Ümit ediyorum ki Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bu son çağrıma kulak verecek ve bu yönde olumlu adımlar atacaktır. Atatürk'ün ismini taşıyan bu yüce kurumdan bu yönde bir davranış sergilemelerini beklemek herhalde bütün sosyal bilimcilerin de hakkıdır.

TÜRK DİLİ - BİLİM DİLİ

Bilimsel buluşlar, bilim adamları ve sonuçlarından yararlanacak olan kurum ve kuruluşlarca paylaşıldıkça hızla çoğalmakta, gelişmekte ve ilerlemeler sağlanabilmektedir. Bilim adamları bu bilgi alışverişini hızlandırabilmek ve bilgilerini daha geniş insan kitlesine ulaştırabilmek için bilimsel dergiler çıkartmakta, kongreler, konferanslar düzenlemekte ve çeşitli ortak çalışma grupları oluşturma çabaları içine girmektedirler. İşte tüm bu düzenleme ve çalışmalarda en çok konuşulan diller, en etkili iletişim vasıtaları olarak hizmet görmektedirler. Bu konuda çağımızda İngilizce özel bir konuma yerleşmiştir. Özellikle 19. yüzyılda "ülkesinden güneş batmayan Büyük Britanya İmparatorluğu" sayesinde İngiliz dili Avustralya, Hindistan, Kanada, Afrika gibi ülkelerin resmi dilleri haline gelmiş ve pek çok insan toplulukları bu dili konuşmaya başlamıştır. Dünya Savaşı'ndan sonra Büyük Britanya İmparatorluğu yıkılmıştır, ancak onun yerine tek süper güç olarak ortaya ABD İmparatorluğu (!) çıkmıştır/ 20. yüzyılın tek süper gücü olan ABD'nin anadilinin de İngilizce olması her konudaki uluslararası ilişkilerde İngilizce'nin en çok kullanılan bir iletişim dili olmasını sağlamıştır. Bu gerçek, uluslararası ticaret, hukuk, ekonomi, turizm, savunma ve eğitim gibi bütün alanlarda kendisini hissettirmektedir. Eğer "Bilim Dili" nden bilimsel eserlerin en çok yazıldığı ve bilimsel kongrelerde en çok konuşulan dil kastediliyorsa çağımızda bu dil İngilizce'dir. Ancak bu husus İngilizce'den başka bir dilde bilimsel eser yazılamaz, bilimsel kongreler düzenlenemez anlamına gelmemelidir.

Dilbilimi bakımından Türkçe ile İngilizce karşılaştırıldığında Türkçe'nin daha sağlam bir gramer yapısına, çok esnek ve güçlü bir kelime türetebilme özelliğine, fiillerde kelimenin içine ve sonuna yerleştirilen bir kaç harfle fiillere çok daha fazla anlam yükleyebilme potansiyeline sahip olduğu görülür. Ayrıca Türkçe, okunması ve yazması son derece basit, grameri mantıklı bir dildir. Okunduğu gibi yazılmakta, yazıldığı gibi okunmaktadır. Her harf telaffuz edilmektedir. Türkçe gramerinin mantığı karşısında İngilizce'nin mantıksızlığı, Türkçe'nin esnekliği ve kıvraklığı yanında İngilizce'nin hantallığı, Türkçe'nin fonetikliği yanında İngilizce'nin kuralsızlığı, Türkçe'yi İngilizce karşısında çok üstün kılmaktadır. Dil, kimine göre nankör, kimine göre de nazlıdır; onu kullanmazsanız dil bilginiz körleşir, fakirleşir; onu kullandıkça gelişir, zenginleşir. Bazı İngilizce bilimsel kavramların Türkçe karşılıklarını bulmakta güçlük çekiliyor ise bu, bu dilin bir kusuru değil, bilim adamlarının bu dili bilimsel yayınlarında ve toplantılarda yeterince kullanmadıklarından, yeni bilimsel ve teknolojik kavramların Türkçe karşılıklarının bulunması konusunda yeterli çaba harcamadıklarından, bazı bilim adamlarımızın da meramlarını yabancı bir dille ifade etmeyi bir bilgelik göstergesi zannettiklerinden ileri gelmektedir.

Türkiye'de Türk toplumunun tahsis ettiği parasal kaynaklarla yapılacak bütün bilimsel araştırmalar Türk toplumu için, Türk toplumunun faydalanabilmesi için yapılacaksa öncelikle araştırmaların sonuçları Türkçe olarak Türkiye'de çıkartılan dergilerde yayınlanmalı ve Türkiye'de Türkçe olarak yapılan, gerekirse anında yabancı dile çevrilen kongre veya konferanslarda sözlü sunumu ve tartışması yapılmalıdır. Türkiye'de Türk toplumunun tahsis ettiği paralarla üretilen her türlü bilimsel ve teknolojik araştırmaların sonuçlarının ilk muhatabı, kullanıcısı, müşterisi ulusal toplum ve onun içindeki müşteri halkaları olmalıdır. Evrensel toplum Türkiye'de Türkçe olarak yapılan yayınlardan faydalanmak istiyorsa, bizim onlarinkiler için yaptığımız gibi, onların da Türk dergilerine abone olmalarında, Türkçe öğ-

renmelerinde hiç bir yasak ve kısıtlama yoktur.

Türk bilim adamlarınca Türkiye'de üretilen bilimsel araştırmaların yabancı ülke dergilerinde yayınlanması ile elde edeceğimiz ulusal kazanç ile onları Türkçe olarak Türk dergilerinde yayınlamakla kaybettiklerimizin muhasebesinin açık bir şekilde ortaya konulması zamanı çöktan gelmiş ve geçmektedir. Kaliteli olduğu kabul edilen araştırmaların yurt dışında yayınlanması yerine, yurt içinde Türkçe olarak yayınlamakla elde edilecek başlıca kazançlar Köksoy (1998)'de aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

"1- Uluslararası bilimsel dergiler sayıca çok fazla ve fiyatça çok pahalıdır. Yıllık abone fiyatları ortalama olarak \$ 200 ile \$ 800 arasında değişmektedir. Bu dergilerden birisine bile abone olmak, bırakınız lisans ve lisansüstü öğrencilerini, profesörler için bile çok büyük maddi külfettir. Üniversitelerimizin hemen hemen tamamı arzu ettikleri sayıda yabancı dergiye abone olamamaktadırlar. Türkiye'nin en büyük ve en yaygın hizmet veren YÖK Dokümantasyon Merkezi bile bu yükün altından kalkamamıştır. Üniversitelerde yüksek lisans, doktora eğitimi yapanlar; yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesörlük payeleri için zorunlu olan veya herhangi bir proje için kaliteli bilimsel araştırma yapmak isteyenler büyük bir para-zaman-yabancı dil engeli ile karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle araştırma yaptığı konuda yeterli düzeyde yabancı kaynağa ulaşabilen araştırmacı sayısı oldukça azdır. Bu engelleri aşarak sonuçlandırdığı kaliteli bilimsel araştırmasını Türkiye'de Türkçe olarak yayınlayan bilim adamı, aynı konuda araştırma yapan, fakat o engelleri yeterince aşamamış veya başka kaynaklara sahip olan arkadaşları ile bilgi ve doküman alışverişinde bulunabilecek ve çok güzel bir işbirliği ve tartışma ortamı doğabilecektir.

2- Türk bilim adamlarının yurt dışında yayınladıkları makalelerin genelde en iyi araştırmaların ürünleri olduğu kabul edilmektedir. O halde bunların Türkiye'de Türkçe olarak yayınlanması diğer Türkçe yayınlara örnek teşkil edecek ve onların da kalitelerinin yükselmesine neden olacaktır.

3- Kaliteli olduğu kabul edilen bu makaleler, kendi konularında diğer ülkelerde yapılmakta olan özgün araştırmalara değineceklerinden, yabancı dergilere ulaşma imkânı bulamayan veya yeterince o dillere vâkıf olamayan araştırmacılara veya ilgilenenlere taze bilgiler aktarmış ve kaynak göstermiş olacaklardır. Böylece gelişmiş ülkelere ülkemize taze bilgi akımına hizmet edilmiş olunacaktır.

4- Kaliteli olduğu kabul edilen bu bilimsel araştırmaların konuları, çoğu kez Türkiye'den seçilmiş olduklarından, bunların Türkiye'de yayınlanması ile bu yazılar Türkçe yayın yapan diğer araştırmacıların eleştirilerine veya beğenilerine konu olacak, Türkiye'de daha geniş bir akademik tartışma platformu oluşturacaktır.

5- Kaliteli olduğu kabul edilen bilimsel araştırmaların Türkiye'de yayınlanması üniversite-sanayi, üniversite-teknoloji, üniversite-tarım, üniversite-sağlık, üniversite-eğitim, üniversite-kültür vb. işbirliğinin gelişmesine ve ülke kalkınmasına daha çok katkıda bulunulmasını sağlayacaktır.

6- Yükseköğretimde en önemli bilgi kaynağı bilimsel dergilerdir. Yeni basılmış ders kitapları bilimsel yönden en az 4-5 yıl eskimiş bilgileri içerir. Bilimsel gelişmenin yarı ömrü ise 5-6 yıl olarak kabul edilmektedir. Kaliteli olduğu kabul edilen bilimsel araştırmaların Türkçe yayınlanması ile Türkçe eğitim yapan her düzeydeki yükseköğrenim gençliğine çok önemli eğitim malzemesi sağlanmış olacaktır. Bir canlı için kan dolaşım sistemi ne ise, yükseköğretimdeki eğitim/öğretim ve bilimsel araştırmalar için de bilimsel dergiler benzer işlevi görmektedirler. Yeterince yabancı dil bilemeyen veya çeşitli nedenlerle yabancı dildeki dergilere ulaşamayan öğrencileri kaliteli Türkçe yayınlardan mahrum bırakmak büyük bir hatadır.

7- Kaliteli olduğu kabul edilen bilimsel araştırmaların Türkçe yayınlanması ile Türk Dili'nin bilimsel kelime hazinesi gelişecek, şu anda sıkıntı çekilen bilimsel kavram kargaşası ve kısırlığı giderilecek, Türk bilim adamlarının birbirleri ile anlaşması daha kolay olacaktır. Örneğin yabancı dilde eğitim görmüş bir Türk genci-

nin kendi konusunu Türkçe olarak anlatmakta ne kadar sıkıntıya düştüğüne pek çok kişi tanık olmuştur.

8- Orta Asya'da bağımsızlığına yeni kavuşmuş Türk Cumhuriyetleri ile diğer Türk-akraba toplulukları arasında son yıllarda yükseköğretim düzeyinde çok büyük işbirliğine gidilmiştir. Bu ülkelerden 10.000 dolayında genç, Türk üniversitelerinde yükseköğrenim görmektedir. Bu ülkelerde ortak üniversite, fakülte ve yüksekokullar kurulmaya başlanmıştır. Ayrıca bugün Türkçe'yi farklı lehçe ve şivelerle konuşan bu ülke insanları için "Ortak Türkçe" çalışmaları yapılmaktadır. Kaliteli olduğu kabul edilen bilimsel araştırmaların Türkçe yayınlanması ile hem bu ülkelerin yükseköğrenim gençliğine bilimsel kaynak sunulacak, hem de "Ortak Türkçe'nin gelişmesine büyük katkı sağlanacaktır.

9- Türkçe bütün lehçeleri ile birlikte bugün dünyada en çok konuşulan ilk 3-5 dil arasında yer almaktadır. 1995 yılında Federal Almanya'da temel eğitimde Türkçe'nin İngilizce'den sonra ikinci yabancı dil olarak okutulması kabul edilmiştir. Türkçe bilimsel makalelerin ve dergilerin hem sayıca artması hem de kalitesinin yükseltilmesi Türkçe'nin Birleşmiş Milletlerce resmen uluslararası bir dil olarak kabul edilmesine katkıda bulunacaktır."

Uluslararası düzeyde bir araştırmacının Türkiye'ye maliyeti, ortalama yaklaşık 15.000 \$ civarındadır. 1990-1995 yılları arasında yurt dışında yayınlanmış olan toplam 11.817 adet makalenin Türkiye'ye yaklaşık maliyeti 140.000.000 \$ dır (Bakınız Köksoy, 1998 Bölüm 5.4). Acaba yurt dışında yabancı dilde yayınlanan bu makaleler Türkiye'ye eğitim/öğretim, kültür, sanat, teknoloji, patent, hizmet v.s. gibi sektörlerde ne kazanç getirmiştir, Türk toplumunun refah ve mutluluğuna nasıl bir katkıda bulunmuştur? Bunun bir muhasebesinin yapılması ve bunların yukarıdaki maddelerde değinildiği gibi Türkiye'de Türkçe olarak yayınlanmaları halinde sağlayacakları yararlar ile karşılaştırılmasının yapılması gerekmektedir.

Bilim evrenseldir. Bilimin dili, dini, ırkı, mil-

liyeti ve cinsiyeti yoktur. Bilim, tüm insanlığın ortak ürünü ve dolayısı ile ortak malıdır veya öyle olması gerekir. Bilimsel buluşların, araştırmaların sonuçlarını her dilde ifade etmek mümkündür. Aksi olsa idi, bir dilde yazılmış olan bilimsel eserleri başka dillere tercüme etmek mümkün olabilir miydi?

Türk Dünyası'nın manevi ATA'sı Hoca Ahmet Yesevi'nin, daha 12. yüzyılda TÜRK DİLİ'ni İNANÇ DİLİ olarak kabul etmesiyle Türk Dünyasına, İslamiyet'e ve bütün insanlığa ne kadar büyük ve yararlı bir hizmet vermiş olduğunu, onun ölümünden yaklaşık 800 sene sonra, şimdi daha iyi anlayabiliyoruz. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın ki TÜRK DİLİ'nin BİLİM DİLİ olarak kullanılması da Türk Dünyası, Evrensel Bilim ve bütün insanlık için benzer sonuçlar doğuracaktır.

Bu nedenle Bilig için yazım dili olarak Türkiye Türkçesi'nin ilke olarak kabul edilmiş olması aşağıdaki dörtlükte de ifade edildiği gibi çok isabetli ve yerinde bir karar olmuştur.

*" Sevmiyorlar âlimler (!) sizin Türkçe dilini,
Bilgelerden işitsen açar gönül ilini;
Makaleler* anlamı Türkçe olsa duyurlar
Anlamına erenler başın eyip uyarlar.
Miskin Hoca Ahmet, yedi atana rahmet
Fars dilini bilir de, sevip söyler Türkçe'yi."*

(Hoca Ahmet Yesevi'den)

Orijinalinde "Ayet, hadis"dir.

KAYNAKLAR

KÖKSOY, M., 1997; "Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler; Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Vakfı yayını, Ankara (1. Baskı): 195 s.

KÖKSOY, M., 1998; "Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler; İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, İstanbul (genişletilmiş 2. Baskı); 243 s.

TÜBA, 1997; 1997 Yılı Burs ve Destek Programları, Türkiye Bilimler Akademisi Broşürü, Eylül, 1997

TÜBİTAK, 1996; Türk Tıp Dizini (1993 yılına ait konu ve yazar dizini kitapçıkları), ISSN-1300-7602, Türkiye Bilimler Akademisi Broşürü, Eylül, 1997.

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNALS AND BILIG**Prof. Dr. Mümin KÖKSOY***Editor of Bilig***ABSTRACT**

There are more than 50.000 scientific journals published in the world, containing more than millions of article per year. It is almost impossible for any scientist to be aware of most of their presence. In order to make it easy to reach important scientific journals and articles within them, some institution produce database index of journals and articles within them. In order to have a journal to be evaluated for coverage, some very basic guidelines are established. Bilig-Journal of Social Sciences of Turkish World-became a refereed journal confronting all the basic guidelines required for internationally eveluated and indexed journals, starting from this present issue. In this article, besides comparing Bilig in respect to accepted basic guidelines, some suggestions are made for evaluation and indexation of the Turkish social science journals.

Key Words:

Bilig, Scientific Journals, Refereed Journal,
Journal Index

